

УДК 316.72:316.347

Маргарет Секомб

БАЗОВІ ЦІННОСТІ ТА ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКІ ЦІННОСТІ У МІЖКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ¹

У статті розглядаються питання про загальнолюдські цінності у міжкультурному просторі на основі праць професора Єжи Смоліча. Стаття починається з пояснення концепції Є. Смоліча про базові цінності, що розроблена на основі досліджень австралійських національно-культурних груп, що тривало протягом більш ніж трьох десятиліть. Базові цінності, на його думку, це ті, які є важливими для виживання, життєдіяльності та ідентифікації культурних груп. Там, де ці цінності були втрачені, етнічні меншини асимілювали і засвоїли взірці і норми домінуючої культури з втратою своїх власних. Міжкультурний простір можна розглядати як середовище, у якому люди з різними культурними традиціями можуть спілкуватися, взаємодіяти і співпрацювати. Такий простір може бути короткотривалим у часі і спрямованим на конкретну мету, яка формувалася протягом багатьох поколінь різними культурними групами, що населяють один і той же географічний регіон. Такий простір необхідно розвивати у шкільних класах, де учень відчуває «культуру іншого в уяві через літературні та візуальні тексти». Такі умови, здавалося б, найбільш підходять для формування загальнолюдських цінностей, в яких культурні смисли загальні для всіх людей, а людина є найвищою цінністю. Тим не менш, мультикультурна модель Є. Смоліча для австралійського суспільства була заснована на балансі між базовими цінностями різних груп меншин і загальнолюдськими цінностями, що розділяють австралійці всіх культур. Він стверджував, що подібний баланс між базовими та загальнолюдськими цінностями потрібний, щоб міжкультурний простір досягав діалогу, контактів та плідної взаємодії.

Ключові слова: базові цінності, загальнолюдські цінності, міжкультурний простір.

Я пропоную розглянути тему загальнолюдських цінностей у міжкультурному просторі на основі праць дослідника Єжи Смоліча. Дане

---

¹ Ця стаття була спочатку представлена на симпозіумі під назвою «Людські цінності у міжкультурному просторі». Він був організований у Кракові Інститутом Близького і Далекого Сходу, факультетом міжнародних відносин і політичних досліджень Ягеллонського університету 1-2 червня 2012 року.

дослідження проводилось за участю його учнів з більше як п'ятнадцяти різних національно-культурних груп, що живуть в Австралії. Коли я веду таку лінію аргументації, то роблю припущення, до якого повернуся трохи пізніше, що Австралію впродовж останніх чотирьох десятиліть можна розглядати як приклад міжкультурного простору на рівні суспільства. Незважаючи на те, що концепція Є. Смоліча не виправдала його мультикультурного ідеалу, тим не менш, я вважаю, що австралійські дослідження професора Є. Смоліча мають велике значення у розгляді будь-яких загальнолюдських цінностей у міжкультурному просторі. Давайте почнемо з розгляду концепції базових цінностей, яка найбільшого розвитку набула саме у роботах Є. Смоліча.

Фонові фактори. Аналізуючи науковий інтерес професора Є. Смоліча щодо базових цінностей культурних груп, можна побачити, що він бере свої корені в особистій біографії науковця. Будучи дитиною, у 1940 році професор Є. Смоліч був депортований з батьками з тодішньої східної Польщі. У період світової війни його родина проживала у різних місцях: колгоспи у степах Казахстану, давня перська столиця Тегеран, космополітичне морське узбережжя Лівану. А після війни сім'я переїхала у віддалені гірські райони Шотландії. Вищу освіту Є. Смоліч здобув в університетах Единбурга і Оксфорда, де контактував зі студентами з різних країн. Такий досвід викликав жвавий інтерес до різних культур і радість у спілкуванні з людьми з різних прошарків суспільства [7, 27].

Можна припустити, що позитивне ставлення професора Є. Смоліча до культурного розмаїття було зумовлено його родиною, у якій існувала багатовікова Ягеллонська традиція міжкультурного діалогу, взаємодії і творчого співіснування [1; 15]. У період між війнами ця традиція підтримувалась у східних околицях Польщі, біля міст Вільно і Несвіж, а також в університеті Кракова. На мій погляд, знання Є. Смоліча такої практики польського експерименту в полікультурній громаді мали значний вплив на його погляди, він думав про можливості культурних інституцій та обміну в австралійському контексті.

Коли професор Є. Смоліч зайняв посаду в Департаменті освіти при Університеті Аделаїди в 1965 році, він виявив, що місцеві школи тільки починають усвідомлювати ситуацію, у якій проходить навчання дітей іммігрантів у повоєнний час. Багато хто з цих дітей не говорить

англійською мовою і моделі життя, що підтримуються у їхніх сім'ях, дуже відрізняються від тих сімей, чиї нащадки приїхали з Великобританії. Такі діти опинилися в австралійській школі, де навчальна програма по педагогіці була спрямована на англomовну групу дітей [10, 4-8]. Незалежно від того, в яку школу вони вступили (католицьку, приватну чи державну) у новоприбулих дітей не було вибору, окрім як вивчати англійську і англо-кельтсько-австралійську культуру, що було закладено у навчальному плані, педагогічних та організаційних моделях відносин у школі.

Через кілька років свого перебування в Аделаїді, професор Є. Смоліч [12, 40] вказував, що такий підхід призведе до втрати безцінних культурних ресурсів не тільки окремих учнів та сімей іммігрантів, а також австралійського суспільства в цілому. В одній з перших своїх статей Смоліч обговорює переваги заохочення в Австралії культурної взаємодії, позитивного і потенційно творчого обміну між людьми, вихованими у різних культурних традиціях [10].

Починаючи з 1970 року Є. Смоліч приступив до піонерських (перших) досліджень в Австралії, що полягали в опитуванні батьків-іммігрантів та їх дітей, студентів стосовно їх поглядів на навчання в Австралії та види навчання, до яких вони хотіли б мати доступ. Він був піонером у тому сенсі, що ніхто раніше не мав наміру дізнатися у новоприбулих іммігрантів, що вони думають. Ці дослідження набули більших масштабів у 1972 році, коли професор соціології Є. Смоліч ввів аналіз мемуарів як метод збору та аналізу даних досліджень. Виявилось, що це особливо вдалий метод для розуміння переживань, прагнень і почуттів представників етнічних меншин культурного фону [8; 9; 11; 13].

Базові цінності. Протягом наступних тридцяти років професор Є. Смоліч разом з учнями проводив дослідження, використовуючи письмові чи усні спогади або особисті заяви респондентів з різних національно-культурних громад: італійської, грецької, вірменської, польської, хорватської, української, латишської, ефіопської, арабської, китайської, індійської, в'єтнамської, камбоджійської, уйгурської, філіппінської, а також валлійської та основних англо-кельтської та австралійської [8; 12; 13].

Існувала постійна практика відповідей представників усіх іммігрантських громад, незалежно від того, коли вони прибули до Австралії у період з 1948 по 1998 роки. Незважаючи на переважне панування англійської мови у багатьох сферах життя австралійського суспільства, більшість – але не всі – батьки та їхні діти продовжували говорити рідною мовою у себе вдома і на громадських зібраннях. Вони прагнули зберегти свою мову і культуру в Австралії, паралельно вивчаючи англійську мову, яка, на їхню думку, була необхідною для спілкування з іншими людьми, а також для повноцінного існування у суспільстві в цілому. Багато опитаних висловили свої побоювання втратити свою культурну спадщину та неможливість передати її своїм нащадкам, через те, що навчання їх дітей в школі проводиться тільки англійською мовою і відбувається асиміляція культурних моделей домінуючою англо-кельтсько-австралійською групою.

Аналізуючи результати дослідження, професор Є. Смоліч зробив висновки, що деякі культурні цінності (тобто ті, значення яких розділяють всі члени групи) були важливішими за солідарність і виживання цієї культурної групи. Такі цінності він назвав «базові цінності» тому, що вони займають центральне місце у житті групи і мають інтегруючу функцію для культури в цілому. Хоча його увага на той час була прикута до національно-культурних груп, він визнав, що цей термін може бути застосований і до інших видів груп на різних рівнях соціальної організації.

Солідарність і функція виживання серед базових цінностей були найбільш очевидними, коли такі сили як колоніальні завоювання і тиск асиміляції призвели до втрати певними культурними групами своїх базових цінностей. Молоде покоління, яке активно використовує свою культурну спадщину, вже не надає їй такого центрального значення. Тому респонденти стурбовані, що кінцевим результатом стане втрата культури як життєздатного і творчого способу життя групи. У кращому випадку, молоді члени групи підтримують деякі залишкові значення культури, такі як продукти харчування, фестивалі. На периферії відбувається активація культурних цінностей домінуючої групи, які за замовчуванням, замінюють значення їх власної спадщини у повсякденному житті [8; 12, 27-45; 13].

Крім того, професор Є. Смоліч вважає, що базовими цінностями є ті, які протягом багатьох поколінь розглядалися членами групи як визначення цінностей. Визнання та активізація таких базових цінностей відрізняє тих членів, які належать до групи від тих, хто знаходиться за межами групи. Таким чином, втрата базових цінностей не тільки передбачає зникнення культури та формування культурно іншої картини життя, але й дезорієнтує і відчужує наслідки для тих, чий почуття власної ідентичності глибоко вкорінені у цих базових цінностях.

Професор Є. Смоліч стверджував, що для переважної більшості національно-культурних груп (але не для всіх) рідна мова, яка відмінна від інших, була однією з базових цінностей. В інших випадках релігійні цінності були пов'язані з основною етнічною групою, як, наприклад, грецька православна релігія греків, ісламська релігія арабів, католицькі цінності для людей, що розмовляють польською мовою. Яскраво виражені колективістські цінності сім'ї були очевидними у грецькій, італійській, арабській та в'єтнамській етнічних групах, на відміну від індивідуалізму у сімейному житті та особистих відносинах, який був прийнятий як одна з базових цінностей англомовної групи. Роздуми Є. Смоліча про ці базові цінності ґрунтувались на тому, що відповіді учасників австралійського дослідження місцевого значення узгоджуються з даними більш масштабних досліджень цих культурних груп зі своєю етнічною батьківщиною [8; 12, 27-45; 13].

Це не означає, що всі люди ідентифікують себе з національно-культурними умовами. Діапазон відповідей учасників розглянутих австралійських досліджень показали, що є представники, які прагнуть ідентифікувати себе зі статтю, соціально-економічними, територіальними чи професійними групами. Дехто з опитаних виокремлює себе з точки зору своїх психологічних характеристик. Можливо, варто визнати, що більшість тих, хто стверджує свою етнічну ідентичність, визнає її на основі конкретних фактів, свого народження і батьківського походження, у якості членів основної австралійської групи [5].

Якщо ми повернемося до питання про спілкування і взаємодію людей у «міжкультурному просторі», ключове питання полягає у тому, що концепція базових цінностей у сучасних умовах глобалізованого світу не має ніякого відношення до загальнолюдських цінностей, які найбільш

підходять для сучасного світу. Відповідь на це питання багато у чому залежить від того, як розуміти терміни «міжкультурний простір» і «загальнолюдські цінності».

Міжкультурний простір. Я застосовую термін «міжкультурний простір» по відношенню до соціального контексту або культурної сфери, де люди з різних культурних груп зустрічаються, спілкуються і взаємодіють. Така інтерпретація міжкультурного простору більшою мірою орієнтована на фактичні результати міжкультурної взаємодії, а не тільки на можливості їх виникнення. Це не означає фізичне, географічне положення таких зустрічей, що теж досить важливо, і робить такі зустрічі можливими. Проте в епоху Інтернету партнери, що представляють різні культурні традиції та відокремлені один від одного континентами і океанами, можуть активно брати участь в обміні думками та загальними проектами. Такий «віртуальний» інтелектуальний простір можна розглядати як міжкультурний з точки зору людей, які прагнуть його досягти. На ще більш простому рівні міжкультурний простір може бути створений у свідомості окремої людини, коли вона взаємодіє з літературними творами, науковими працями, або переглядає фільм чи телевізійну програму, у якій представлено загальний життєвий досвід очима людей іншої культури.

Міжкультурний простір може бути навмисно надуманим шляхом об'єднання груп людей з різними культурними традиціями у певному географічному місці з певною метою. Симпозіум, який відбувся у червні 2012 року у Кракові, був одним з таких прикладів. Учасники були ретельно відібрані і запрошені в якості частини «Зустрічі науковців з різними культурними традиціями» [4].

У таких випадках дуже важливо створити умови, щоб жодна з культурних груп не займала домінуюче місце. Тоді культурні цінності домінуючої групи будуть переважати у плані мови спілкування, організаційних структур, академічних традицій, навіть у способах вітання і взаємодії один з одним. Це спільний досвід для тих, хто бере участь у конференціях англійською мовою. За таких умов на зустрічі простір не може розглядатися як міжкультурний, він стає монокультурним, навіть коли учасники є представниками різних культур.

Професор Є. Смоліч гостро усвідомлює цю дилему. У двох ключових комітетах він очолював програму здійснення міжкультурної політики навчальних закладів у Південній Австралії, він прийняв стратегію для комітетів, що для того, щоб по-справжньому існував міжкультурний простір, не повинна домінувати основна англо-кельтсько-австралійська група. Він домовився, що у комітеті тих, хто представляє різні етнічні культурні меншини не має бути менше, ніж тих, хто прийшов від основної етнічної групи. У результаті майже всі учасники комітету відчували себе комфортно, що сприяло дискусії, а рішення були прийняті шляхом знаходження консенсусу, а не шляхом проходження формальних рухів, як у британській традиції.

Інша можливість полягає у тому, що міжкультурний простір виступає як більш стабільний феномен за сприятливих соціальних і культурних умов. Є деякі країни і регіони, де різні національно-культурні громади жили пліч-о-пліч в одному географічному регіоні протягом багатьох поколінь. Наприклад, частина Центральної Європи, або Речі Посполитої, міжнародні порти, ключові центри на перетині торгових та міграційних шляхів у країнах Європи, Близького Сходу, Азії та Африки. У такому просторі кожна етнічна група має власну культуру і взаємодіє одна з одною у бізнесі чи повсякденному житті. Для збереження регіону у міжкультурному просторі члени кожної групи мають прийти до якогось розуміння й оцінки культури інших, таким чином полегшуючи можливості творчого обміну.

На мікрорівні громади можуть створювати можливості для міжкультурного простору через довгострокові дружні відносини і шлюби, які перетинають культурні кордони. Такий простір може розглядатися як міжкультурний, тільки тоді, коли обидва партнери об'єднали конкретні культурні цінності у відносинах. Коли один з партнерів, за своїм вибором або за замовчуванням, переймає культурні значення іншої етнічної групи, такий культурний простір їх відносин є монокультурним, а не міжкультурним.

Можливо, саме тут ми можемо повернутися до нашого початкового припущення, що з моменту прийняття мультикультурної політики у середині 1970 років, Австралію можна розглядати як міжкультурний простір на рівні суспільства. На практиці, а це ближче до реальної

дійсності, щоб сказати, що в Австралії прийняття мультикультурної політики допомогло стимулювати появу просторів, де різні культури взаємодіють не тільки на змістовному і всебічному рівні, необхідно вміти творчо використовувати наявність культурних відмінностей. Етнічні громади, такі як італійці, греки, німці, в'єтнамці, китайці та індійці, влаштовують щорічні фестивалі, на яких вони прагнуть поділитися різними аспектами своєї культури – їжа, музика, танці, мистецтво – з австралійцями усіх прошарків суспільства, яким цікаво відвідати такі заходи. У цьому випадку культурний обмін відбувається на досить поверхневому рівні. Проте такі фестивалі мають важливе значення для громадського проголошення і визнання того, що ці етнічні меншини зі своєю культурою є невід'ємною частиною австралійського соціального простору.

В університеті Аделаїди є Центр міжкультурних досліджень і полікультурної освіти (CISME), де професор Є. Смоліч був директором протягом п'ятнадцяти років, і який був спеціально створений як модель міжкультурного простору. Це відкриває можливості для членів та всіх зацікавлених взяти участь у міжкультурній зустрічі. Цей досвід частково акумулювався завдяки семінару, на якому відбулася презентація широкого кола людей різних культур з інших країн, інших австралійських штатів або віддалених куточків Південної Австралії, і частково за рахунок взаємодії цих різних культурних традицій представників, які були присутні. Є багато прикладів таких просторів, що були створені групами музикантів, художників і акторів, студентів та вчителів у класах деяких шкіл, деяких церков, деяких приміських районів, а також спортивних команд, що грають, наприклад, у футбол, де більшість учасників команди часто приходять з цілої низки різних етнічних меншин [5].

Проте існує багато інших місць, наприклад, у передмісті, школах, церквах, сільських населених пунктах, є багато команд з різних видів спорту: крикет і нетбол у жінок, коли представники англо-кельтсько-австралійської групи переважають і підтримують культурні цінності своєї спадщини. В таких умовах люди мають мало контактів з представниками інших культурних традицій і сприймають себе з точки зору панівної культури. Є випадки, коли члени різних культур, щоб реалізуватися у такого роду просторі повинні слідувати закономірностям життя і

мислення більшості. Такий простір прагне бути монокультурним, а не міжкультурним, де слабо виражений міжкультурний обмін, проте можливий міжкультурний діалог і спілкування [14].

На прикладі австралійських шкіл і класів можна прослідкувати, яким чином формування міжкультурного простору може бути предметом тлумачення взаємовідносин у ньому. За останніми наявними даними (Департамент імміграції та громадянства, 2011) [2] частка осіб з посиленнями на меншість культурних груп в австралійському населенні становить від 30% до 40%, у залежності від керівництва університетів або семінарських груп, від особливостей шкіл на практиці частка представників етнічних меншин може коливатися у межах від 10%, або менше, до 70%, або більше. У таких групах вчителі визнають і розуміють культурне розмаїття своїх учнів, педагогічні засади будуються на реальності, де викладання і навчання у міжкультурному просторі відбувається через діалог, спілкування та плідну взаємодію між культурними групами.

Одна випускниця, у якої всі члени сім'ї були «англо-саксонської етнічної належності», згадала свою школу як таку, де багато учнів належали до цілого ряду різних європейських та азіатських культур. Вона описала школу так: «вчителі уміло використовували цю ситуацію, особливо у соціальних дослідженнях і на мовних курсах, які я відвідувала. У нас часто були уроки, де ми обговорювали різні культури з перших вуст, так би мовити, з учнями з різних культур. Я багато чому навчилася за час, який там провела, отримуючи набагато краще розуміння культурних цінностей інших народів. Звичайно, викладачі заохочували нас дізнаватися про різні культурні традиції один одного, вказуючи на переваги розширення нашого світогляду, намагаючись зламати безглузді забобони і стереотипи, розвивати бажання розуміти різні мови і їх функції, і в свою чергу, в процесі дізнаватись про нашу культурну спадщину рідною мовою [6, 198].

Тим не менш, такий позитивний досвід міжкультурного спілкування у класі було відзначено лише чотири рази у групі з 43 випускників-учасників дослідження [6].

Є вчителі, які не роблять зусилля, щоб з'ясувати, на яких культурних традиціях виховувався учень, або, хто вірить у лікування усіх учнів

однаково (тобто якби вони були членами групи більшості); викладання/навчання у такому просторі відбувається через культурний монізм основної групи австралійців. У такому класі учні зі своїм діапазоном культурних традицій через викладання/навчання створюють простір, який перестає бути міжкультурним, крім випадків, коли самі учні досягають точки розвитку міжкультурного імпульсу через власні комунікації і діалог [6].

Останні невеликі дослідження в Аделаїді були проведені у коледжі, школі з монокультурним духом, де переважна більшість студентів належить до австралійської групи. Науковий інтерес був спрямований на те, як навчальний план з педагогіки і школи взагалі можуть вплинути на особисте розуміння учнями мультикультурних розмірів австралійського суспільства. За чотири роки клас англійських учнів, що займаються поглибленим вивченням ряду літературних текстів, вивчає досвід та почуття людей з культурою, що відрізняється від культури студентів. Порівняння письмових робіт студентів про свої думки і почуття по відношенню до тих, хто належить до італійського та інших культурних фонів, та аналіз їх літературних творів показав, що поглиблене вивчення відповідних текстів, створення досвіду міжкультурного простору у свідомості деяких студентів, призвели до помітної зміни їхнього ставлення до «культурної інакшості» [14].

Загальнолюдські цінності. Інша ключова концепція, яка потребує уточнення, є концепція загальнолюдських цінностей. У своєму гуманістичному соціологічному підході, Ф. Знанецький [16] наполягав на відносності культурних цінностей і їх загального значення для групи, яка створює, підтримує і змінює їх. Якщо прийняти такий підхід, то загальнолюдські цінності – це ті, які використовують для позначення тих культурних значень, які ми всі розділяємо як людські істоти, на відміну від інших тварин, або, можливо, навіть від позаземних істот. Значення загальнолюдських цінностей пов'язано з біологічною та психологічною природою людини, соціальними та культурними тенденціями, які лежать в основі всього людського життя по всьому світу.

Ф. Знанецький [16] використовував термін «культурні універсалії» для позначення тих культурних смислів, які спільні для усіх соціальних/культурних груп. Вони є спільними для усіх людських істот.

Культурні смисли ми поділяємо з іншими членами певних соціальних і культурних груп, до яких належимо, культурні універсали ж є виразом того, що робить нас людьми [3].

Тим не менш, слід визнати, що ми активно виражаємо ці загальнолюдські цінності по-різному, залежно від конкретних культурних груп, до яких ми належимо. Ми можемо висловити наше почуття єдності з людьми, але щоб дати право голосу цим почуттям, необхідно використовувати слова і лінгвістичну структуру конкретної мови. У кращому випадку, можливо, ми можемо наслідувати приклад Папи Іоанна Павла II, який використовує різні мови для привітань і ключові ідеї, підкреслюючи необхідність віднайдення загальної ідеї, спільної для усіх людей, незалежно від різноманітності їх вираження.

Під назвою симпозіуму, що відбувся у Кракові у червні 2012 року, «Людські цінності у міжкультурному просторі» мається на увазі, що у міжкультурному просторі можна знайти загальнолюдські цінності, і вони переважають. Учасники симпозіуму як представники різних культур розраховують на виявлення один одного не лише у національно-культурних умовах, не тільки у гендерному відношенні, як чоловіки або жінки, і навіть не як вчені та як науковці у тій чи тій міждисциплінарній галузі, а й, що більш важливо, як людина людину.

Базові цінності та загальнолюдські цінності у міжкультурному просторі. Тепер повернемося до основної дилеми, що поставлена у нашій роботі. Чи є місце у міжкультурному просторі базовим цінностям? Чи правильно розглядати міжкультурний простір як область, у якій учасники активно проявляють загальнолюдські цінності? Якщо метою міжкультурного простору є підтримання багатовікової Ягеллонської традиції міжкультурного діалогу, взаємодії, творчого співіснування та обміну, як, здавалося б, від використання терміну «міжкультурний», то моя відповідь полягає у тому, що концепція базових цінностей необхідна для її досягнення.

Щоб обґрунтувати цю відповідь, я хочу повернутися до праць професора Єжи Смоліча. Аналізуючи його погляди, стає зрозуміло, що його стурбованість ніколи не була викликана тільки необхідністю збереження значень базових цінностей етнічних меншин у таких мультикультурних суспільствах як Австралія. У розумінні Є. Смоліча

остаточний ідеал досягнення мультикультурного суспільства, у якому культурна взаємодія між народами різних етнічних і культурних традицій тривала протягом багатьох поколінь, – це ідеал, який він назвав «динамічним і стійким» мультикультурним суспільством [11; 13].

Такий ідеал має свої витoki у розумінні професора Є. Смоліча традицій плідного співіснування, які існували у Речі Посполитій і сусідніх країнах та ознаменували Ягеллонський період. Він розглядає появу суспільства, яке не тільки виявляє терпимість, а й активно підтримує різні культурні традиції, мови і релігії як невід'ємну частину нації. Його представники мають можливості для культурної взаємодії, вони можуть насолоджуватися і обмінюватися культурним багатством своєї етнічної групи за межами існування їх власної культурної спадщини.

В австралійському контексті професор Є. Смоліч [8; 11; 13] стверджував, що досягнення такого мультикультурного суспільства залежить від базових цінностей різних культурних груп (необхідних для їх виживання у якості життєздатних творчих об'єднань), які знаходяться у балансі з певними ключовими цінностями, які є спільними для всіх членів австралійського суспільства. Це він назвав загальнолюдські цінності, що відображають образ соціальної парасольки, під якою захищені різні культурні групи. У їх числі демократичні, правові та економічні цінності, що складають основу суспільства для всіх австралійців: англійська мова в якості спільної мови, визнання релігійної свободи, визнання культурного розмаїття як невід'ємної частини суспільства, ідеал справедливості для всіх.

Досягнення цієї точки рівноваги, що дозволяє мультикультурній нації [11; 13] процвітати, зазвичай, вимагає зміни або коригування базових і загальнолюдських культурних значень. У крайніх випадках, коли базові цінності групи меншини знаходяться у прямому протиріччі зі значенням загальнолюдських цінностей суспільства в цілому, існує мало шансів на досягнення точки рівноваги у ньому. Розглянемо, наприклад, гіпотетичну ситуацію, в групі, члени якої вважають тоталітарну форму правління або строго ієрархічну соціальну структуру як її основну цінність.

Така група не буде прийнята як частина австралійської нації до того часу, поки демократичні та егалітарні цінності залишатимуться такими важливими для суспільства в цілому. Саме з цієї причини, деякі члени

етнічних груп хотіли б приїхати до Австралії. Також, у даний час правова база в Австралії, особливо в області сімейного права, дозволяє приїзд людей, не кажучи вже про групи, які підтримують практику багатоженства в якості базової цінності.

Проте, як вже говорилося раніше, по відношенню до меншин відбулися зміни базових та загальнолюдських цінностей. В австралійському контексті ядром культурних цінностей деяких груп меншин стали релігійні цінності, оскільки австралійське суспільство прийняло право людини на свободу релігійних переконань і практик. Яскраво виражені колективістські сімейні цінності викликали певний конфлікт у школах, які були більш готові виховувати індивідуальні потреби та інтереси. У той же час, Сімейний кодекс Австралії був змінений з урахуванням колективістських цінностей.

У мовному аспекті для досягнення базових цінностей необхідно більше компромісів. Групи меншин були готові прийняти англійську мову як спільну мову, разом з їх власною етнічною мовою. Але це виявилось набагато важчим для основного австралійського населення відійти від ідеалу одномовного англійського суспільства до прийняття двомовності серед меншин, які говорять різними мовами, і навіть більше, враховуючи переваги білінгвізму. Тепер мова австралійської спільноти, яка відмінна від англійської, приймається урядом до числа засобів освітньої та соціальної політики, хоча розмір виділених ресурсів варіюється у залежності від уряду.

Детальна інформація про ці зміни у значеннях базових та загальнолюдських цінностей для досягнення точки мультикультурного балансу в австралійському суспільстві не так важливі самі по собі, як у цій роботі. Вони були наведені як приклад того, як етнічні групи, що населяють один соціальний простір, можуть налагодити зв'язки один з одним, щоб зберегти і зміцнити міжкультурні особливості свого народу. Я хочу сказати, що модель запропонована професором Є. Смолічем для австралійського мультикультурного суспільства може дати корисну інформацію для ефективного функціонування інших міжкультурних просторів.

Ягеллонські традиції, якщо за них боротися, можуть стати реальністю у будь-якому міжкультурному просторі, тільки тоді, коли базові цінності

та загальнолюдські цінності визнаються і цінуються у суспільстві, тобто і ті, і ті взяті до уваги. Навіть на фундаментальному рівні не може бути міжкультурного простору без базових цінностей. Простір може бути міжкультурним тільки тоді, коли у ньому проживають групи більше, ніж з однієї культури, а базові цінності, виділені у культурних групах, активно підтримуються і змінюються. Саме базові цінності забезпечують різноманітність у міжкультурному просторі.

З іншого боку, без загальнолюдських цінностей, не може бути можливості для людей перетинати культурні кордони і долати бар'єри певної культури окремих етнічних груп. Можливість ефективної взаємодії і спілкування значно зменшується або ж втрачається взагалі. Ті, хто населяє міжкультурний простір і хоче досягнути міжкультурного діалогу, взаємодії і творчого співіснування Ягеллонської традиції, повинні вміти збалансовувати базові цінності та загальнолюдські цінності. Насправді, зняття напруженості у балансі цих цінностей, можливості творчої взаємодії у міжкультурному просторі відкривають для людей нові способи співіснування один з одним.

Переклад з англійської мови

Ю.В. Сюзель

Література

1. *Davies N.* God's Playground: A History of Poland. – Oxford: Clarendon Press, 1981. – vol. 1.
2. Department of Immigration & Citizenship. The People of Australia: Australia's Multicultural Policy // Commonwealth of Australia. – Canberra: 2011.
3. *Halas E.* Florian Znaniecki's Sociological Theory and the Challenges of the 21st Century. – Frankfurt am Main: Peter Lang, 2000.
4. *Korporowicz L.* – 2012.
5. *Maniam V.* Adelaide Secondary School Students' Participation in Sport and their Cultural Identity // Ph D Thesis, School of Education, University of Adelaide. – 2011.
6. *Secombe M.J.* Cultural Interaction in the Experience of Some 'Mainstream' Australian Graduates of Anglo-Celtic Background // Ph D Thesis, Department of Education, University of Adelaide. – 1997.
7. *Secombe M.J.* Jerzy Jaroslaw Smolicz AM 1935 – 2006 // The Adelaidean, 2006. – vol. 15. – № 10.

8. *Smolicz J.J.* Culture and Education in a Plural Society. Curriculum Development Centre, Canberra. A Polish translation of this appeared in 1990, *Kultura i nauczanie w społeczeństwie wieloetnicznym*. – Warsaw: PWN, 1979.
9. *Smolicz J.J.* Humanistic Sociology: A Review of Concepts and Methods // *La Trobe Sociology Paper*. – No. 7. – Bundoora: La Trobe University, 1974.
10. *Smolicz J.J.* Is the Australian School an Assimilationist Agency // *Education News*. – vol. XVIII. – № 4. – 1971.
11. *J.J. Smolicz on Education and Culture / M. Secombe and J. Zajda*. – Melbourne: James Nicholas Publishers, 1999.
12. *Smolicz J.J.* On Educational Equality Part II: A Traditional View and its Application // *South Australian Education*. – № 7. – 1970.
13. *Smolicz J.J.* *W spolkultury Australii*. – Warszawa: Oficyna Naukowe, 1999.
14. *Vlahakis M.* The Study of English Literary Text in a Monocultural Secondary School Context and Students' Attitudes to the 'Cultural Other' // Ph D Thesis, School of Education, University of Adelaide. – 2012.
15. *Zamoyski A.* *The Polish Way*. – London: John Murray, 1987.
16. *Znaniecki F.* *The Method of Sociology*. – New York: Octagon Books, 1968.

Margaret Secombe. Core values and human values in intercultural space.

This paper considers the issue of human values in intercultural space through the writings of professor Jerzy Smolicz. It begins by explicating Smolicz's concept of core values, developed from research on Australian ethnic cultural groups over more than three decades. Core values, he argued, were those central to the survival of viable and identifiable cultural groups. Where these values were lost, individuals assimilated into the mainstream cultural group. Intercultural space can be understood as places where individuals of different cultural backgrounds communicate, interact and co-operate. Such spaces may be transient and targeted to a specific purpose; develop over generations of different cultural groups inhabiting the same geographical region; be fostered in school classrooms; or even occur when an individual experiences 'the cultural other' in imagination through a literary or visual text. In such contexts, it would seem most appropriate for human values, those cultural meanings shared by all people as human beings, to prevail. However, Smolicz's multicultural model for Australian society was based on a balance between the core values of the various minority groups and the overarching values shared by Australians of all cultural backgrounds. It is argued that a similar balance between core values and human values is required, if an intercultural space is to achieve dialogue, communication and fruitful interaction.

Key words: *core values; human values; intercultural space.*